

S-A STINS DIN VIAȚĂ UN GENIU AL METAFOREI

Acad. Mihail DOLGAN

A încetat să bată inima, în continuă ardere de sine, a unui geniu al Metaforei poetice de o extraordinară modernitate și putere de inovație – a poetului - academician **Anatol Codru**.

În spațiul dintre Nistru și Tisa doar un Anatol Codru, originar din Transnistria, a putut să concureze cu Nichita Stănescu, cu sorți de izbândă, în construcția unui univers artistic și a unui “limbaj poezesc” absolut singular și absolut fascinant. Foarte multe dintre metaforele, simbolurile și miturile poeziei lui A. Codru încă urmează să mai fie decodate și gustate estetic de către cititorii atenți ai viitorului – atâta adâncime filozofică și inefabil ontologic conțin în ele, atâta mister metafizic sugerează. Și în opera poetică propriu-zisă, și în filmele documentare de anvergură, și în publicistica ardentă, Anatol Codru a cultivat un civism și estetism militant, demonstrând magistral teza lui Tudor Vianu că metafora măiastră *este poezia însăși*, cu cele trei componente definitorii ale ei: frumusețea, omenia și adevărul, cărora le-a slujit cu devoțiune cinci decenii în sir.

Ca reprezentant fidel al generației șaizeciste, temeinică și întemeietoare, Anatol Codru a fost și este un “credincios adept al istoriei”, care “a purtat sarcinile impuse cu necesitate de locul pe care îl ocupă în înlanțuirea timpurilor” (l-am citat pe Eminescu).

Marea artă a poezilor remarcabili, observa Lucian Blaga, rezidă în iscusința lor de a opera cu *cuvinte de vrajă*. Anatol Codru a posedat de minune această rară artă, a reușit să logodească în așa fel cuvintele și imaginile cum foarte puțini dintre contemporani au știut s-o facă. Ca, de exemplu, în piesa lirică *Onomatopee*: *Nu mai am pace,/ Cuvânt mă-nfioară./ Cine mă tace,/ Cine mă zboară?/ Cine mă munte,/ Lacrimă cine mă,/ Cine mă frunte,/ Cine mă inimă?/ Cine mă nume/ Și mă Ioane,/ Cine mă lume/ Și mă aleană.../ Graiule neperitor,/ Stea care vorbește flori!*

Placerea cea mare de a ciopli în neștiutul pietrei și al cuvântului, pentru a le îmblânzi și “înomeni”, pentru a le estetiza și sacraliza constituie crezul călăuzitor al poetului: *Eu cu dalta, de când sănt,/ Am descălecat cuvânt,/ Ca să-I fac de jurământ/ Istui grai, care mi-i dat /Să mi-l nărui în pacat,/ Să-l înalț și să-l îmbun/ Cu ce-i mare la om bun,/ Despuiat de rău și soartă - / Dulcele cuvânt de piatră,/ Ca să-l rânduiesc în cărți,/ Cum e lespedeana cetăți. La fel ca și “plăcerea de-a minți cu flori”.*

Anume așa a făcut în cărțile lui de căpătâi: *Îndărătnicia pietrei, Piatră de citire, Mitul personal, Întâmplarea mirării, Ruperea din neînșă, Piatra înșine*.

De la volumul de debut *Nopti albastre*, apărut în 1962, pe când era încă student, colegul și prietenul meu de universitate Anatol Codru m-a făcut să-i îndrăgesc pentru totdeauna modul său poetic profund autentic și cutezător – reformator, să-i urmăresc și să-i valorizez critic mai toate cărțile ulterioare, să-i promovez lirica lui complexă într-o perioadă când nu prea era înțeleasă, nici agreată, chiar dacă așa și n-am izbutit s-o includ în ma-

Anatol CODRU
(1.05.1936–17.08.2010)

nualele școlare ale perioadei. În schimb, i-am acordat un loc de cinste în temerara lucrare colectivă *Literatura română postbelică* (1998) și în cunoscutul *Dicționar General al Literaturii Române* în mai multe volume, editat la București.

Totodată, opera poetică a lui Anatol Codru mi-a servit, în investigațiile mele, drept solidă bază artistică pentru ridicarea și dezbaterăa unor probleme teoretico-estetice de importanță în evoluția liricii contemporane, cum ar fi: contribuția adusă de poet la conturarea orientării metaforico-moderne în literatura de azi, rolul metaforei în transfigurarea artistică a realității și în crearea unor lumi posibile, secunde, problema eului liric și “autoexprimarea”, evoluția tropului de la parțial la global, transformarea metaforelor obsedante în mituri personale, funcțiile estetice și structuratoare ale metaforei paradoxale, metafora ca principală modalitate subversivă în lupta contra regimului totalitar, complexitatea algebrică a gândirii metaforice ș.a.

Ca mai toți poezii mari, Anatol Codru și-a construit, cu ajutorul metaforelor obsedante, un original și polifonic *mit personal*: *mitul pietrei*, în care eul personal se conjugă perfect cu eul social, emblematic concretizat prin Ionii și Mariile Moldovei, precum și cu alte structuri arhetipale. Am putea spune chiar că autorul și-a durat din piatră și în piatră un fel de “mioriță” proprie, numai a sa, o mioriță cu semnul nemuririi pe frunte. În concepția artistică a lui A. Codru “piatra” ar semnifica: duritate și forță de rezistență, tărie și îndărătnicie, îndrăzneală și spirit activ, protest camuflat contra regimului totalitar, continuitate și dănuire, izvor de frumuseți și bucurii orifice, nesupunere și eternitate. Într-un cuvânt, “piatra” lui Codru ne învață limbajul durității, dar și cel al blândeții și armoniei.

S-a împlinit, se împlinește ceea ce autorul și-a prezis uluitor de simplu în complexitatea-i mitologică în admirabilul poem *Și va fi atât de simplu...: Bate frig de la origini,/ Cerul scapără polei,/ Și-o să-ncep și eu a ninge/ Peste toți străbunii mei.(...)/ Și va fi întruna timpul,/ Și de pretutindeni-eu,/ Și va fi atât de simplu, / Și va fi atât de simplu, / Parcă-a nins cu Dumnezeu!...*

În augustul sufocant de călduros, la stingerea din viață a marelui poet Anatol Codru, paradoxal lucru, i se făcu nespuse de frig întregii poezii românești, nespuse de frig și nouă, tuturor reprezentanților neamului din care a purces rostitorul acestei metafore a metaforelor: *Tot pământul i-o piatră suferindă de dor*.

Fie-ți țărâna ușoară, scumpe coleg și prieten, și să ne ierți pe acei care ți-am greșit cu voie sau fără voie!